

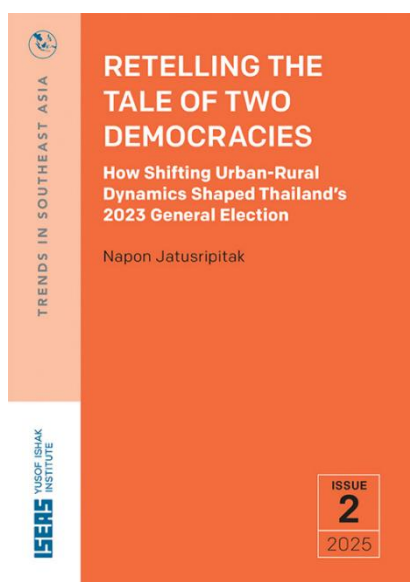
Book Review: Retelling the Tale of Two Democracies: How Shifting Urban-Rural Dynamics Shaped Thailand's 2023 General Election

ศุทธิกานต์ มีจัน (Suthikarn Meechan)

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

College of Politics and Governance, Mahasarakham University

E-mail: suthikarn.m@msu.ac.th

Napon Jatusripitak. (2025). *Retelling the Tale of Two Democracies: How Shifting Urban-Rural Dynamics Shaped Thailand's 2023 General Election*. Trends in Southeast Asia 2025/2. Singapore: ISEAS - Yusof Ishak Institute. 41 Pages.

Received: 7 May 2025

Accepted: 28 May 2025

ผลงานเรื่อง “Retelling the Tale of Two Democracies: How Shifting Urban-Rural Dynamics Shaped Thailand's 2023 General Election” ของ ณพล จาตุศรีพิทักษ์ เป็นการตีความสองนคราประชาธิปไตยภายใต้พลวัตเมือง-ชนบท ด้วยการวิเคราะห์ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตและบัญชีรายชื่อในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป

พ.ศ. 2566^{*} โดยมีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจภูมิทัศน์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ภายใต้พลวัตระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เส้นแบ่งระหว่างเมืองและชนบทในเชิงการเมืองแบบดั้งเดิมเริ่มเลือนรางลง และถูกแทนที่ด้วยเงื่อนไขและปัจจัยใหม่ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น พรรคการเมืองและผู้สมัครจึงต้องปรับกลยุทธ์การหาเสียงให้เหมาะสมกับระดับความเป็นเมืองของแต่ละพื้นที่

ผู้เขียนนำเสนอว่า พรรคที่มีจุดยืนทางอุดมการณ์ชัดเจนและมีแคนดิเดตนายกรัฐมนตรีที่ได้รับความนิยม มักได้รับการสนับสนุนจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเมือง ขณะที่พรรคที่เน้นกลยุทธ์เฉพาะตัวผู้สมัคร และอาศัยเครือข่ายการสนับสนุนในระดับท้องถิ่น มักประสบความสำเร็จในเขตชนบท นอกจากนี้ การศึกษายังพบแนวโน้มที่น่าสนใจในชนบท กล่าวคือ การแบ่งคะแนนเสียงระหว่างระบบบัญชีรายชื่อและระบบแบ่งเขตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยเลือกพรรคหนึ่งในระบบบัญชีรายชื่อ แต่ลงคะแนนให้ผู้สมัครจากพรรคอื่นในระบบแบ่งเขต

กล่าวได้ว่า ปรากฏการณ์นี้สะท้อนถึงเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมกาเลือกตั้งของประชาชนในชนบท ที่ให้ความสำคัญต่อทั้งประเด็นระดับชาติและระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น อันเป็นหลักฐานของการเมืองที่มีความซับซ้อนและพลวัตมากขึ้นในสังคมไทยร่วมสมัย

สาระสำคัญของการศึกษานี้ประกอบด้วยประเด็นหลัก 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การขยายตัวของความเป็นเมืองไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ได้ส่งผลให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การหาเสียงให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่หลากหลาย ไม่ว่าจะอยู่ในเขตเมืองหรือชนบท ผู้สมัครจำนวนมากใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและความได้เปรียบที่เกิดจากการสังกัดพรรคการเมือง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันในเขตเลือกตั้งของตน

2. พรรคการเมืองที่มีจุดยืนทางอุดมการณ์ชัดเจน และเสนอแคนดิเดตนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับความนิยมจากประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่แสดงจุดยืนสนับสนุนการปฏิรูปการเมือง มักประสบความสำเร็จในเขตเลือกตั้งเมือง ในทางกลับกัน พรรคที่เน้นกลยุทธ์การหาเสียงแบบผู้สมัครเป็นศูนย์กลาง และอาศัยเครือข่ายในระดับท้องถิ่น เช่น กลุ่มเดินคะแนนเสียงและผู้นำชุมชน มักได้รับความนิยมและประสบความสำเร็จมากกว่าในเขตเลือกตั้งชนบท

^{*} ทำความเข้าใจแนวคิดและสถานการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ ได้จาก ศุภวิชญ์ ศิริสวัสดิ์วัฒนา, (1 มีนาคม 2567), จาก ‘ไข่ดาวหนึ่งใบ’ สู่ ‘ไข่ดาวหลายใบ’: อ่านใหม่ ‘สองนคราประชาธิปไตย’ เมื่อภูมิทัศน์การเมืองไทยเปลี่ยน กับ ณพล จาตุศรีพิทักษ์, The101.World, <https://www.the101.world/napon-jatusripitak-interview/>

3. การศึกษาพบแนวโน้มที่สำคัญในเขตชนบท คือ ปรากฏการณ์ “การแบ่งคะแนนเสียง” ซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งนิยมลงคะแนนให้พรรคการเมืองระดับชาติ เช่น พรรคก้าวไกล ในระบบบัญชีรายชื่อ ขณะเดียวกันกลับเลือกผู้สมัครซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานเสียงในท้องถิ่นจากพรรคอื่นในระบบแบ่งเขต สะท้อนให้เห็นถึงการตัดสินใจทางการเมืองที่มีความซับซ้อนและเป็นเชิงกลยุทธ์มากขึ้นในหมู่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งชนบท

4. ความเป็นเมืองที่ขยายตัวทั่วประเทศ ประกอบกับแนวโน้มการเลือกตั้งเชิงกลยุทธ์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในชนบท ซึ่งให้ความสำคัญทั้งต่ออุดมการณ์ในระดับชาติและผลประโยชน์ในระดับท้องถิ่น ช่วยอธิบายความสำเร็จของพรรคก้าวไกลในการได้รับคะแนนเสียงแบบบัญชีรายชื่อในทุกกลุ่มเขตเลือกตั้ง รวมถึงความสามารถในการชนะที่นั่งในเขตนอกเมืองใหญ่

ภายใต้กรอบประเด็นหลักที่กล่าวมา งานศึกษานี้จัดแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน

ส่วนแรกคือ บทนำ (Introduction) ซึ่งผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ภูมิทัศน์ทางการเมืองไทยในช่วงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากความสำเร็จของพรรคก้าวไกล ซึ่งสามารถสั่นคลอนอำนาจนำทางการเมืองของพรรคเพื่อไทย อันเคยเป็นพรรคหลักในการเมืองไทยมาอย่างยาวนาน พรรคก้าวไกลไม่เพียงแต่ท้าทายคู่แข่งในด้านนโยบาย แต่ยังเปลี่ยนแปลงวิธีการหาเสียงแบบดั้งเดิม โดยมุ่งเน้นประเด็นการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมือง และใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในฐานะ “ผู้สนับสนุนพรรค” นอกจากนี้ เนื้อหาในส่วนนี้ยังสะท้อนถึงพลวัตทางสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดทอนของเส้นแบ่งระหว่างเมืองและชนบท ซึ่งเคยเป็นโครงสร้างพื้นฐานของพฤติกรรมทางการเมืองในอดีต แต่ในปัจจุบันได้ถูกท้าทายด้วยรูปแบบและปัจจัยใหม่ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 2 ความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบทในการเมืองไทย (The Urban-Rural Divide in Thai Politics) ในส่วนนี้ ผู้เขียนสำรวจและวิพากษ์กรอบแนวคิดที่ว่าด้วยความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท (Urban-rural Divide) ซึ่งมักถูกนำมาใช้อธิบายลักษณะเฉพาะของประชาธิปไตยแบบไม่ต่อเนื่องในประเทศไทย โดยเฉพาะบทบาทของการรัฐประหารในการขัดขวางกระบวนการประชาธิปไตย งานศึกษาที่ถือเป็นแนวทางอธิบายกระแสหลัก เช่น “สองนคราประชาธิปไตย” ของอเนก เหล่าธรรมทัศน์ (Laothamatas, 1996) ได้เสนอว่า ชนชั้นกลางในเขตเมือง โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร มีแนวโน้มจะมองประชาธิปไตยในเชิงคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์และความสามารถของผู้นำ ขณะที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในชนบทกลับมองว่า การเลือกตั้งเป็นกลไกในการเข้าถึงทรัพยากร ผ่านเครือข่ายแบบอุปถัมภ์และความสัมพันธ์ส่วนตัวกับนักการเมือง ขณะเดียวกัน นักวิชาการที่ศึกษาการเมืองไทย อาทิ ดันแคน แมคคาร์โก (Duncan McCargo) ได้พัฒนาแนวคิด “Urbanized Villagers” โดยเสนอว่า แม้ชาวชนบทจำนวนมากจะโยกย้ายเข้ามาในเมือง แต่พวกเขายังคงรักษาทัศนคติทางการเมืองแบบดั้งเดิมไว้ (Naruemon & McCargo, 2011; McCargo, 2017)

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเสนอข้อโต้แย้งว่า ความสัมพันธ์เชิงคู่ตรงข้ามระหว่างเมืองและชนบทดังกล่าวกำลังถูกท้าทายจากพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การขยายตัวของความเป็นเมืองในพื้นที่ชนบทซึ่งส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการเลือกตั้งที่ซับซ้อนและไม่อาจอธิบายได้ด้วยกรอบเก่าเพียงอย่างเดียว ปัจจัยอื่น เช่น ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคม ก็มีบทบาทในการกำหนดความแตกต่างระหว่างเขตเมืองและชนบทเช่นกัน ดังที่ปรากฏในงานของประจักษ์ ก้องกีรติ (2555) และ Walker (2012) เป็นต้น งานชิ้นนี้จึงเสนอให้พิจารณาความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบทในฐานะปรากฏการณ์ที่มีความยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ และต้องเข้าใจผ่านมิติสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมร่วมกัน มากกว่าการจำกัดอยู่ในกรอบนิยามที่ตายตัว

ส่วนที่ 3 การขยายตัวของเมือง แนวโน้มการเลือกพรรค และการแบ่งคะแนนเสียง (Urbanization, Party Preferences, and Ballot Splitting) ในส่วนนี้ ผู้เขียนนำเสนอข้อค้นพบที่มีนัยสำคัญจากการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 ซึ่งในภาพรวมอาจสะท้อนให้เห็นว่าความแตกต่างระหว่างผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเมืองและเขตชนบทกำลังลดน้อยลง อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ความแตกต่างนี้ยังคงมีอิทธิพลต่อกลยุทธ์ของผู้สมัครและพฤติกรรมการเลือกตั้งอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในแง่ของการสื่อสารประเด็นหาเสียงและลักษณะความสัมพันธ์กับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ผู้เขียนได้หยิบยกประสบการณ์จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่า ผู้สมัครจากพรรคการเมืองต่าง ๆ มีแนวโน้มจะปรับกลยุทธ์การหาเสียงให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เขตเลือกตั้ง กล่าวคือในเขตเมือง ผู้สมัครมักมุ่งเน้นประเด็นนโยบายระดับชาติ อุดมการณ์พรรค และภาพลักษณ์ของแคนดิเดตนายกรัฐมนตรี ขณะที่ในเขตชนบท ผู้สมัครมักเน้นความสัมพันธ์เชิงส่วนตัว ความใกล้ชิดกับชุมชน และการตอบสนองต่อปัญหาในพื้นที่ นอกจากนี้ การเลือกตั้งปี 2566 ยังสะท้อนแนวโน้มสำคัญของปรากฏการณ์ “การแบ่งคะแนนเสียง” (Ballot Splitting) ซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนมากเลือกพรรคหนึ่งในการลงคะแนนแบบบัญชีรายชื่อ และเลือกผู้สมัครจากพรรคอื่นในการลงคะแนนแบบแบ่งเขต ปรากฏการณ์นี้อาจอธิบายได้ด้วยวลีที่ว่า “คนที่พวกเขารัก และพรรคที่พวกเขาชอบ” ซึ่งสะท้อนความยืดหยุ่นและความเป็นเหตุเป็นผลในพฤติกรรมของผู้เลือกตั้ง

อย่างไรก็ดี เพื่อตรวจสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นเมืองกับการแบ่งคะแนนเสียง ผู้เขียนได้พัฒนาแนวทางเชิงปริมาณ โดยใช้ตัวชี้วัดความเป็นเมือง ที่ผสมผสานข้อมูลหลากหลายแหล่ง ได้แก่ ความหนาแน่นของประชากรตามข้อมูลสำมะโนประชากร ข้อมูลแสงไฟเวลากลางคืนจากดาวเทียม การใช้ประโยชน์ที่ดินจากกรมพัฒนาที่ดิน และข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียมความละเอียดสูง ซึ่งข้อมูลเชิงเทคนิคเหล่านี้ถูกนำมาสังเคราะห์ เพื่อสร้างดัชนีระดับความเป็นเมืองของแต่ละเขตเลือกตั้ง ทำให้สามารถจำแนกพื้นที่ตามระดับความเป็นเมืองได้แม่นยำยิ่งขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ข้อมูลราชการแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ ดัชนีความเป็นเมืองยังถูกนำมาใช้ร่วมในการวิเคราะห์ระดับของการแบ่งคะแนนเสียง โดยผู้เขียนเปรียบเทียบสัดส่วนคะแนนเสียงที่พรรคการเมืองได้รับในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต กับคะแนนเสียงที่พรรคเดียวกันได้รับในบัญชีรายชื่อ เพื่อระบุแนวโน้มของพฤติกรรมกาเลือกตั้งที่แตกต่างกันในเขตเมืองและชนบท งานศึกษานี้จึงเสนอกรอบการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ที่ชัดเจนในการทำ ความเข้าใจรูปแบบการเลือกตั้งที่ซับซ้อนขึ้นของประเทศไทยในยุคปัจจุบัน

ส่วนที่ 4 ความแตกต่างที่ยังคงอยู่ รูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป (Enduring Divides, Evolving Patterns) ในส่วนนี้ ผู้เขียนเน้นวิเคราะห์ความซับซ้อนของภูมิทัศน์ทางการเมืองไทยที่แม้จะมีความเปลี่ยนแปลงไปมากจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 แต่ความแตกต่างทางการเมืองระหว่าง “เมือง” และ “ชนบท” ยังไม่จางหาย เพียงแต่ได้เปลี่ยนรูปแบบการแสดงออกและกลไกของอิทธิพลที่แตกต่างไป

โดยทั่วไป พรรคการเมืองที่มีจุดยืนทางอุดมการณ์ชัดเจนและเน้นนโยบายในระดับชาติ เช่น พรรคก้าวไกล มักประสบความสำเร็จในเขตเมือง ขณะที่พรรคที่เน้นการหาเสียงผ่านความสัมพันธ์ส่วนบุคคล การลงพื้นที่ และการขับเคลื่อนโดยเครือข่ายในท้องถิ่น มักประสบความสำเร็จในเขตชนบท ผลการวิเคราะห์ยังชี้ให้เห็นถึงการเกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของ “การแบ่งคะแนนเสียง” (Ballot Splitting) โดยเฉพาะในเขตชนบท ที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสนับสนุนพรรคหนึ่งในการลงคะแนนแบบบัญชีรายชื่อ แต่เลือกผู้สมัครจากพรรคอื่นในแบบแบ่งเขต สะท้อนพฤติกรรมกาเลือกตั้งที่มีเหตุมีผลมากขึ้น และไม่ผูกติดอยู่กับพรรคใดพรรคหนึ่งในทุกระดับ

บทความยังเสนอว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นเมืองกับพฤติกรรมกาเลือกตั้ง มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนกว่าเดิม ไม่สามารถอธิบายด้วยกรอบความคิดเดิมที่มองว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งในชนบทมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวจากการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังมีการประเมินพรรคและผู้สมัครในเชิงกลยุทธ์มากขึ้น สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมทางการเมืองระดับรากหญ้า

ผู้เขียนชี้ว่า แนวโน้มความเป็นเมือง (Urbanization) ที่กระจายตัวไปทั่วประเทศ ส่งผลให้กลยุทธ์หาเสียงของผู้สมัครต้องปรับตัว โดยมุ่งตอบสนองต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่หลากหลายภายในเขตเดียวกัน และไม่ยึดติดกับการแบ่งแบบตายตัวระหว่างเมืองกับชนบท ความแพร่หลายของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีลักษณะ “เป็นเมือง” (Urban-minded Voters) แม้ในพื้นที่ชนบท ประกอบกับความสามารถของพรรคอย่างก้าวไกล ในการสร้างความนิยมระดับประเทศผ่านนโยบายและภาพลักษณ์ของแคนดิเดตนายกรัฐมนตรี จึงทำให้พรรคสามารถคว้าที่นั่งได้ทั้งในเขตเมืองใหญ่และนอกเมือง พร้อมกับได้รับคะแนนเสียงบัญชีรายชื่ออย่างแข็งแกร่งในทุกภูมิภาค

ผลการเลือกตั้งครั้งนี้จึงไม่เพียงแต่ตอกย้ำความเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ทางการเมืองไทยเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงรูปแบบใหม่ของการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยที่กำลังเติบโตและเปลี่ยนแปลง โดยมีพลวัตของเมือง-ชนบทเป็นแกนกลางในการอธิบาย

ส่วนที่ 5 บทสรุป (Conclusion) ผู้เขียนสรุปว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ทางการเมืองไทย โดยเฉพาะในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่าง “เมือง” และ “ชนบท” ซึ่งมีได้แบ่งแยกอย่างตรงไปตรงมาเหมือนในอดีตอีกต่อไป ความแตกต่างระหว่างสองพื้นที่นี้ยังคงอยู่ แต่กลับแสดงออกผ่านรูปแบบที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งในเชิงพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งและกลยุทธ์ของพรรคการเมือง ดังเห็นได้จากความสำเร็จของพรรคก้าวไกลในการได้รับการสนับสนุนจากทั้งเขตเมืองและชนบทชี้ให้เห็นว่า พรรคการเมืองที่สามารถเชื่อมโยงนโยบายระดับชาติอันชัดเจนกับศักยภาพของผู้สมัครในพื้นที่ท้องถิ่น จะมีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้นในบริบทการเมืองที่มีพลวัตสูงเช่นนี้ กลยุทธ์ที่ยืดหยุ่น ผสมผสานระหว่างภาพลักษณ์ระดับชาติและความสามารถในการลงพื้นที่ จึงกลายเป็นหัวใจสำคัญของการหาเสียงในยุคใหม่

ในด้านระเบียบวิธีวิจัย งานศึกษานี้โดดเด่นในการใช้ข้อมูลหลายมิติ ทั้งข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลประชากร ภาพถ่ายดาวเทียม และตัวชี้วัดจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างดัชนีความเป็นเมืองและเชื่อมโยงกับพฤติกรรมทางการเมืองอย่างเป็นระบบ นำไปสู่ข้อค้นพบใหม่ที่ช่วยขยายกรอบความเข้าใจเกี่ยวกับการแบ่งคะแนนเสียง และความหลากหลายของฐานเสียงในแต่ละพื้นที่ ยิ่งไปกว่านั้น งานชิ้นนี้ยังเปิดประตูไปสู่ประเด็นวิจัยเพิ่มเติมที่น่าสนใจ เช่น การศึกษาพลวัตความเป็นเมืองภายในเขตปกครองท้องถิ่นระดับต่าง ๆ ตั้งแต่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ไปจนถึงเทศบาลตำบล รวมถึงการทำความเข้าใจบทบาทของเครือข่ายท้องถิ่นในการกำหนดพฤติกรรมลงคะแนนเสียง ที่มีผลกระทบต่องานระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

กล่าวโดยสรุป การศึกษานี้ได้ก้าวข้ามกรอบความคิดแบบทวิลักษณ์เมือง-ชนบทอย่างเรียบง่าย โดยชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวของพรรคการเมืองและผู้สมัครต่อความเป็นเมืองที่แพร่กระจาย และต่อฐานเสียงที่มีลักษณะผสมผสานมากขึ้น บทความจึงไม่เพียงแต่เป็นผลงานที่มีความแม่นยำในเชิงระเบียบวิธีเท่านั้น แต่ยังมีคุณูปการต่อการทำความเข้าใจโฉมหน้าใหม่ของการเมืองไทยในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ประจักษ์ ก้องกีรติ (บ.ก.). (2555). *การเมืองว่าด้วยการเลือกตั้ง: วาทกรรม อำนาจ และพลวัตชนบทไทย*.

ฟ้าเดียวกัน.

ภาษาอังกฤษ

Laothamatas, A. (1996). A tale of two democracies: Conflicting perceptions of elections and democracy in Thailand. In R. H. Taylor (Ed.), *The politics of elections in Southeast Asia* (pp. 201–233). Cambridge University Press.

- McCargo, D. (2017). Thailand's urbanized villagers and political polarization. *Critical Asian Studies*, 49(3), 365–378.
- Walker, A. (2012). *Thailand's political peasants: Power in the modern rural economy*. University of Wisconsin Press.